

Angelägen skildring av en ung kvinnas död i aids

Bengt Johansson. **Sara. Paradiset är en drömlös sömn. Dokumentär om en ung flickas död. Del 3.** 158 sidor. Järfälla: Exit Bokförlag, 1997. ISBN 91-971914-8-5.

Recensent: Annika Strandell, medicinalråd, Folkhälsoinstitutet, Stockholm.

Sara är en ung flicka som vuxit upp i en välordnad medelklassmiljö i en Stockholmsförort. I två tidigare böcker har vi fått följa henne då hon hamnat i ett liv som knarkare, HIV-smittad, prostituerad och hur hon sedan med hjälp av metadon kunnat komma tillbaka till jobb och egen lägenhet, ytterst sett ett välordnat liv, men utan förhoppningar om annat än en mycket begränsad framtid. Denna tredje och avslutande del skildrar hennes sista år, då sjukdomen tar över alltmer och hon dör 32 år gammal.

Det är liksom i de tidigare böckerna Saras pappa, Bengt Johansson, som satt samman boken. Med egen text, citat ur Saras dagböcker och utdrag ur hennes sjukhusjournal låter han oss följa Saras sista år. Även Saras brevväxling med sin farmor finns med, från det farmodern drabbats av hjärnsjukdom tills hon dör, endast en månad före Sara.

Saras liv präglas av den korta tid hon har kvar. Hon njuter intensivt av vardagens glädjeämnen, att inreda sin lägenhet, att ha återknutit kontakten med sin familj, att promenera med sin hund Ås-sie, att över huvud taget vara vid liv och kunna känna lycka. Andra stunder är hon förtvivlad över att hon förstört sitt liv, och längtan efter man och barn värker i henne.

Skuldfrågan och döden i centrum

Ett centralt begrepp i denna dokumentär är skuldfrågan, som såväl Sara som hennes pappa återkommer till. För pappans del handlar det, liksom i de tidigare böckerna, om att inte i tid ha sett vart Saras liv var på väg och om att inte

ha kunnat hjälpa när väl drogmissbruket var ett faktum. Från de tidigare böckerna minns man starkast hans intensiva, närmast aggressiva och för det mesta misslyckade kamp för att få den hjälp han önskar av samhället, framför allt socialtjänsten. Nu står han lika hjälplös inför Saras död men kan till en början hjälpa henne i det liv hon nu har, och framför allt, han når fram till henne. De sista årens förhållandevis harmoniska kontakter mellan Sara och hennes familj blir för båda parter en sorts avbetalning på skulden, som för Saras del handlar om att ha orsakat sina närmaste så mycket lidande. Hennes ofta uttalade glädje och tacksamhet över den återupprättade goda kontakten med familjen och över det stöd hon får av dem lättar deras skuldbörda, och även hennes.

I fokus står även döden, framför allt processen, själva döendet. I bokens första del kan såväl pappan som Sara hålla en distans till det faktum att Sara snart ska dö. Den tiden kan de använda till den återfunna gemenskapen som ger dem lycka och möjlighet att lindra skuld-känslorna. Men Saras tillstånd försämrar och döendet går inte längre att hålla på avstånd. Döendet är Saras, här kan inte pappan följa med längre. Smärtan i detta och den hjälplöshet pappan känner är påtagliga. De förstärks av det knappa och föga känslsamma språk som präglar boken. Enstaka detaljer får räcka, resten står mellan raderna i pappans text. Citaten från Saras dagbok och brev är däremot fulla av känslor och spontanitet. Sara är huvudpersonen, men tydlig och påtaglig är också de anhörigas smärta över att hon avskärmar sig från dem, lämnar dem, och över att de inget kan göra för att hjälpa. Den medicinska vården och omhändertagandet är såvitt man kan förstå gott, så

Bokredaktör: Gun Berfelt Tel: 08-790 34 80

det finns inte möjlighet för pappan att lätta på trycket av smärtan genom att fokusera på bristande hjälp till Sara, som i den första boken.

Intressant för läkare

Boken är angelägen och lättläst. Citaten av journalanteckningar ger ytterligare en dimension till skeendet och borde vara av speciellt intresse för läkare genom att de ger möjlighet att jämföra den medicinska lägesbeskrivningen med patientens och anhörigas verklighet i olika skeden. En hel del små felaktigheter i latinet stör och ger ett slarvigt intryck. Jag tror inte att det är Bengt Johanssons fel, han har för övrigt varit mycket noggrann. Och då kommer ju saken i en helt annan dager. •

Biografiska essäer om egenartade människoöden

Frederick Drimmer. **Incredible people. Five stories of extraordinary lives.** 182 sidor. New York: Atheneum Books for Young Readers, 1997. Pris \$16. ISBN 0-689-31921-5.

Recensent: Jan Bondeson, leg läkare, Kennedy Institutet för Rheumatologi, London.

Den amerikanske historikern och författaren Frederick Drimmer utgav 1976 boken »Very special people», en historik över den amerikanska sideshows: utställandet av missbildade individer på cirkusar, tivolin och marknader. Detta bisarra folk-nöje hade sin storhetstid under sekelskiftet och det tidiga 1900-talet, men lever ännu kvar, framför allt i Sydstater-na.

Hans bok var skriven med inlevelse och sympati och var till stora delar baserad på egen originalforskning. Med rätta blev den en bestseller i USA. Teratologer och medicinshistoriker har inte sällan använt den som källmaterial.

Bestseller-författare beskriver anomalier

Frederick Drimmers senaste bok Incredible people» innehåller också bio-